

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Затверджую

Голова приймальної комісії

О. В. Поркюян

« 06 » 2017 р.

ПРОГРАМА

фахового вступного випробування
для прийому на навчання для здобуття освітньо-наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 052 «Політологія»

Северодонецьк – 2017

Програма складена на підставі робочого навчального плану напряму підготовки 6.030104 «Політологія»

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

д.політ.н., доцент Мазур О. Г.

к.політ.н., доцент Агафонова Г. С.

к.політ.н., доцент Павлова Л. І.

Обговорено та рекомендовано до затвердження на засіданні кафедри політології та міжнародних відносин.

23 січня 2017р., протокол № 5.

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Вступники до аспірантури зі спеціальності 052 «Політологія» при складанні вступного іспиту зі спеціальності мають виявити теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності з обраної спеціальності.

Учасник вступного випробування повинен:

знати:

- категорії та принципи політичної науки;
- закони, закономірності та тенденції політичної науки;
- історію політичних вчень;
- сутність та місце політичної системи в життєдіяльності суспільства;
- природу, механізми та інноваційні підходи щодо функціонування політичної влади;
- сутність демократії та її роль у політичному житті суспільства;
- тенденції розвитку громадянського суспільства;
- методологію вивчення діяльності і розвитку політичних систем і політичних процесів;
- сутність політичного життя, політичних відносин і процесів;
- сутність і особливості політичної участі громадян за сучасних умов державотворення;
- роль політичної культури й політичної свідомості у політичному житті;
- основні парадигми і школи в теорії міжнародних відносин, їхні концептуальні та методологічні особливості.

уміти:

- самостійно вести політичні дослідження, розробляти програми конкретних досліджень, виробляти рекомендації щодо впровадження окремих політик на різних рівнях;
- здобувати і об'єктивно аналізувати політичну інформацію, обробляти її з допомогою сучасних методів;
- володіти навичками теоретичного аналізу і узагальнення соціально-політичної інформації;
- володіти навичками прогнозування конфліктних, кризових ситуацій в політичному житті, розробляти практичні рекомендації щодо їхнього усунення: надавати органам влади, суспільно-політичним організаціям, місцевим і регіональним органам самоврядування теоретичну і методичну допомогу з вивчення і аналізу політичного життя суспільства та регіонів;
- проводити кваліфікований аналіз і давати оцінку прийнятим рішенням, постановам органів законодавчої, виконавчої влади, партійних і громадських організацій, їх лідерів;
- володіти сучасною методикою викладання суспільно-гуманітарних дисциплін, кваліфіковано проводити педагогічну та виховну роботу в навчальних закладах;
- перекладати оригінальну спеціальну літературу, редагувати наукові тексти, вільно володіти однією з іноземних мов у своїй професійній діяльності.

II. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Предмет і методи політичної науки.

Політика як суспільне явище. Політологія як наука та навчальна дисципліна. Предмет політичної науки. Структура та завдання політичної науки. Еволюція методології політичної науки. Методи, закони, категорії та функції політичної науки.

Тема 2. Розвиток світової політичної думки.

Політична думка Стародавнього світу. Середньовічні релігійно-політичні концепції. Політичні вчення доби Відродження та Просвітництва. Політичні вчення Нового часу. Сучасна зарубіжна політична наука.

Тема 3. Історія політичної думки України.

Політична думка Київської Русі. Політична думка козацько-гетьманського періоду. Політична думка Нової доби. Політичні концепції у Києво-Могилянській академії. Вчення просвітників про суспільство і державу. Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства. Розвиток вітчизняних політичних концепцій у XIX-XX ст.

Тема 4. Теорія влади і владних відносин.

Природа влади, її джерела. Концепції влади. Ознаки та функції політичної влади. Структура влади. Механізм реалізації влади. Різновиди влади. Політична легітимність.

Тема 5. Теорії політичних систем.

Засновники теорії систем (Л. фон Берталанфі, Т. Парсонс). Основні ознаки системи. Модель політичної системи Д. Істона. Теорія політичної системи Г. Алмонда. Комунікативний підхід у дослідженні політичної системи К. Дойча. Сутність і структура політичної системи. Функції політичної системи. Типологія політичних систем на основі характеру взаємин політичної системи із зовнішнім середовищем. Типологія політичних систем за типом політичного режиму. Типи політичних систем за змістом і формами управління Ж. Блонделя. Особливості становлення політичної системи сучасної України.

Тема 6. Теорія політичних режимів.

Поняття та основні складові політичного режиму. Типологія політичних режимів. Характерні риси та особливості тоталітарного, авторитарного, демократичного політичних режимів. Трансформація політичних режимів. Політичний режим в Україні, його риси та особливості.

Тема 7. Теорія політичних партій та партійних систем.

Історичні етапи формування політичних партій. Сутність, структура та функції політичних партій. Типологія політичних партій. Сутність та різновиди партійних систем. Сучасні тенденції формування партійної системи України.

Тема 8. Теорія політичних еліт.

Походження категорії «еліта». Засновники теорії еліт. Тенденції розвитку політичного класу в теорії Г. Моски. Типи політичних еліт у концепції В. Парето. «Залізний закон олігархічних тенденцій» Р. Міхельса. Теорія «циркуляції еліт». Поняття, характерні риси та функції політичних еліт. Основні напрямки сучасної елітарної теорії. Системи рекрутування еліти. Типологія політичних еліт. Особливості становлення та функціонування політичної еліти в сучасній Україні.

Тема 9. Теорія політичного лідерства.

Походження поняття «політичне лідерство». Основні підходи до аналізу політичного лідерства. Волонтаристські концепції лідерства (Т. Карлейль, Р. Емерсон). Соціопсихологічне обґрунтування феномену лідерства (Г. Тард, Ф. Ніцше). Марксистська концепція лідерства (К. Маркс, Ф. Енгельс). Сучасні підходи до трактування політичного лідерства. Тенденції, які характеризують політичне лідерство. Типологія політичного лідерства М. Вебера, К. Ясперса, М. Херманн, Є. Вятра. Особливості становлення політичного лідерства в сучасній Україні.

Тема 10. Теорія громадянського суспільства.

Розвиток концепцій громадянського суспільства в класичній суспільно-політичній теорії. Передумови формування громадянського суспільства. Сутність, структура, функції громадянського суспільства. Проблеми розвитку громадянського суспільства в сучасній Україні.

Тема 11. Політичні інститути.

Сутність держави як політичного інституту. Недержавні інститути в політичній системі. Політичні партії як один з основних інститутів суспільства. Групи інтересів як політичний інститут. Процес інституціоналізації в сучасному українському державотворенні.

Тема 12. Політичні процеси.

Зміст та стадії політичного процесу. Політична діяльність. Парламентська та партійна форм діяльності. Політичні рішення. Стратегія і тактика в політиці. Політичний маркетинг. Політична стабільність і конфлікти. Риси політичної стабільності. Динамічна та стагнаційна стабільність. Детермінація політичної конфліктності. Опозиція в конфлікті: насильницькі та ненасильницькі форми боротьби.

Тема 13. Політична модернізація.

Етапи еволюції теорії політичної модернізації. Класичні теорії модернізації. Сучасні теорії конвергенції. Радикальна критика модернізації. «Теорія відсталості». Консервативні та радикальні теорії модернізації. Концепція політичної модернізації Ш. Ейзенштадта. Риси революцій сучасності. Особливості політичної модернізації. Теорії екологічної модернізації. Риси сучасного суспільства Е. Гідденса. Теорія модернізації рефлексії та суспільства ризику У. Бека. Модернізаційні процеси в сучасній Україні: основні проблеми та шляхи їх вирішення.

Тема 14. Суб'єкти політики і політична свідомість.

Співвідношення свідомості, суспільної свідомості та політичної свідомості. Основні підходи до аналізу політичної свідомості. Політична свідомість як елемент орієнтаційного рівня політичної системи (Г. Алмонд). Компоненти політичної свідомості. Біхевіористський та аксіологічний підхід при визначенні політичної свідомості. Функції, рівні та форми політичної свідомості.

Тема 15. Політична культура.

Основні підходи у дослідженні політичної культури. Сутність, структура, функції політичної культури. Концепція політичної культури Г. Алмонда та С. Верби. Типи політичної культури у роботах Г. Алмонда: патріархальний, підданський, політична культура участі. Специфіка громадянської політичної культури. Теорія постматеріалістичної політичної культури Р. Інглхарта. Характеристики ціннісних систем матеріалістичного та постматеріалістичного суспільства. Концепція політичної культури Є. Вятра.

Тема 16. Політична ідеологія.

Виникнення поняття «політична ідеологія» Основні підходи до визначення (К. Маркс, В. Парето, К. Мангейм). Елементи політичної ідеології Г. Лассуелла. Сутність, рівні та функції політичної ідеології.

Аналіз основних ідеологічних течій: лібералізм, консерватизм, соціалізм. «Посткласичні» ідеологічні течії: «нові ліві», «нові праві», неолибералізм, неоконсерватизм, комунітаризм, антиглобалізм, фемінізм, екологізм.

Тема 17. Політична участь.

Підходи до визначення сутності політичної участі. Форми політичної участі. Аполітичність особи в політиці. Політичний протест. Поняття політичного абсентеїзму, причини виникнення та шляхи подолання. Моральні регулятори поведінки особи в політиці.

Тема 18. Загальна теорія виборчих систем.

Вибори як невід’ємний атрибут демократії. Теорія виборчих систем Сутність та принципи сучасних виборчих систем. Правова основа проведення виборів. Специфіка виборчого процесу та виборчої кампанії. Засади та основні етапи виборчого процесу. Специфіка політичних технологій, що використовуються у межах виборчої кампанії.

Типи виборчих систем (Р. Таагепера, М. Шугарт). Мажоритарна виборча система та її різновиди. Специфіка пропорційного типу виборчої системи. Сутність виборчого бар’єру. Особливості змішаної виборчої системи. Специфіка виборчої системи сучасної України.

Тема 19. Політичний менеджмент.

Поняття та функціональне навантаження менеджменту в сучасній політичній науці. Сутність і роль політичного менеджменту в сучасних умовах. Види та функції політичного менеджменту. Технології політичної діяльності. Політичні технології та антитехнології.

Тема 20. Світова політична система та геополітика.

Сучасний світ та його основні тенденції розвитку. Світова політика як система міжнародних відносин, процес їх регулювання. Баланс і гармонізація міжнародних інтересів — головне завдання суб’єктів світової політики. Поглиблення взаємозв’язку, цілісності та єдності сучасного світу. Поняття глобальних проблем людства. Роль світової політики в усуненні загрози ядерної війни. Економічні проблеми людства та політичні шляхи їх вирішення. Поняття міжнародної та національної безпеки. Головні напрямки створення ефективної системи міжнародної безпеки у сучасних умовах.

Поняття геополітики. Геополітика і політична географія. Основні поняття та школи геополітики. Новітні концепції геополітичної науки. Україна на тлі глобальних політичних трансформацій та місце України в загальноєвропейському політичному просторі.

ІІІ. ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева Т. Современные политические теории / Татьяна Алексеева. — М. : МГИМО, 2007. — 464 с.
2. Аристотель. Политика / Аристотель ; [Пер. з давньогрец.]. — К. : Основи, 2005. — 239 с.
3. Арон Р. Вступ до філософії історії. Есе про межі історичної об’єктивності / Реймон Арон. — К. : Основи, 2005. — 236 с.
4. Арон Р. Демократия и тоталитаризм / Реймон Арон ; [пер. с франц.]. — М. : Директ Медиа, 2007. — 510 с.
5. Баранов Н. Современная демократия: эволюционный подход / Николай Баранов. — СПб. : Балт. гос. техн. ун-т, 2007. — 208 с.
6. Буренко В. Политология / Владимир Буренко. — М. : КноРус, 2013. — 392 с.

7. Василенко И. А. Геополитика современного мира / И. А. Василенко. — М. : Юрайт, 2013. — 432 с.
8. Василенко И. А. Политология / И. А. Василенко. — М. : Юрайт, 2013. — 432 с.
9. Введение в политическую науку / [Под ред. Б. Исаева]. — СПб. : Питер, 2013. — 442 с.
10. Вебер М. Хозяйство и общество / Вебер Макс ; [Пер. с нем. под научн. ред. Л. Г. Ионина]. — М. : Изд-во ГУ ВШЭ, 2010. — 456 с.
11. Вся политика : [Хрестоматия] / [Сост. В. Нечаев, А. Филиппов]. — М. : Издательство «Европа», 2006. — 440 с.
12. Гаджиев К. С. Геополиика : [Учебник] / К. С. Гаджиев. — М. : Юрайт, 2013. — 208 с.
13. Гаджиев К. С. Сравнительная политология : [Учебник] / К. С. Гаджиев. — М. : Экономика, 2012. — 658 с.
14. Геополитика : [Хрестоматия] / [Сост. Б. А. Исаев]. — СПб. : Питер, 2007. — 512 с.
15. Головатий М. Ф. Класи і партії : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ф. Головатий. — К. : Персонал, 2008. — 144 с.
16. Даль Р. Демократия и ее критики / Роберт Даль ; [Пер. с англ. под ред. Ильина М. В.]. — М. : Текст, 2003. — 576 с.
17. Даль Р. Полиархия. Участие и оппозиция / Роберт Алан Даль ; [Пер. с англ. С. Деникиной, В. Баранова]. — М. : Высшая школа экономики, 2010. — 276 с.
18. Дарендорф Р. Современный социальный конфликт. Очерк политики свободы / Ральф Дарендорф ; [Пер. с англ.]. — М. : Текст, 2002. — 365 с.
19. Демократія : Антологія / [Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. — К. : Смолоскип, 2005. — 1108 с.
20. Дюверже М. Политические партии / Морис Дюверже ; [пер. с франц. А. Зиминной]. — М. : Парадигма, 2005. — 544 с. — (Серия «Концепции»). — (Научное издание).
21. Иванов М. С. Загальна теорія політики : Навчально-методичні матеріали / Иванов М. С. — Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2003. — 80 с.
22. Инглхарт Р. Модернизация, культурные изменения и демократия. Последовательность человеческого развития / Рональд Инглхарт, Кристиан Вельцель. — М. : Новое издательство, 2011. — 464 с.
23. Исаев Б. А. Практическая партология. Генезис партий и партийно-политических систем / Б. А. Исаев. — СПб. : Петрополис, 2010. — 514 с.
24. Исаев Б. А. Теория партий и партийных систем : [для студ. вузов] / Б. А. Исаев. — М. : Аспект Пресс, 2008. — 367 с. — (Серия «Учебное пособие»).
25. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія : [навч. посібник] / Ф. М. Кирилюк. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 564 с.
26. Кирилюк Ф. М. Філософія політичної ідеології : [навч. посібник] / Ф. М. Кирилюк. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 520 с.
27. Короткий оксфордський політичний словник / [Пер. з англ.] ; [За ред. І. Макліна, А. Макмілана]. — К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. — 789 с.
28. Кравченко А. Политология / А. Кравченко. — М. : Велби Проспект, 2012. — 448 с.
29. Крауз-Мозер Б. Теория политики. Методологические принципы / Барбара Крауз-Мозер ; [Пер. Руденок В. В.]. — М. : Гуманитарный центр, 2008. — 452 с.
30. Лібералізм : Антологія / [Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий]. — К. : Смолоскип, 2002. — 1126 с.
31. Макиавелли Н. Государь / Никколо Макиавелли ; [Пер. с итал.]. — М. : АСТ, 2006. — 176 с.
32. Маринченко А. В. Геополитика / А. В. Маринченко. М. : Инфра-М, 2013. — 496 с.
33. Мачин И. Ф. История политических и правовых учений / Мачин И. Ф. — М. : Юрайт, 2013. — 416 с.

34. Мухаев Р. Политология / Рашид Мухаев. — М. : Проспект, 2013. — 640 с.
35. Ницше Ф. Так говорил Заратустра / Ф. Ницше ; [пер. с нем.]. — М. : Эксмо, 2009. — 448 с.
36. Новакова О. В. Політична модернізація та розвиток демократичних процесів в сучасній Україні : [монографія] / Олена Вікторівна Новакова. — Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2006. — 216 с. — (Наукове видання).
37. Новакова О. В. Політичний процес: сутність, зміст та сучасні тенденції розвитку : [навч. посібник] / Олена Вікторівна Новакова. — Луганськ : «Елтон-2», 2010. — 341 с.
38. Обушний М. І. Партологія : [навч. посібник] / М. І. Обушний, М. В. Примуш, Ю. Р. Шведа ; [за ред. М. І. Обушного]. — К. : Арістей, 2006. — 432 с.
39. Платон. Держава / Платон ; [пер. з давньогрец. Д. Ковалюка]. — К. : Основи, 2005. — 356 с.
40. Политическая наука в Западной Европе / [Под ред. Х.-Д. Клингеманна]. — М. : Аспект Пресс, 2009. — 485 с.
41. Политическая теория в XX веке : [Антология] / [Под ред. А. Павлова]. — М. : Территория будущего, 2008. — 856 с.
42. Политология : [учебник] / [под ред. А. Мельвиля]. — М. : Проспект, 2013. — 624 с.
43. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії : [монографія] / [за заг. ред. д.і.н., проф. А. І. Кудряченка]. — К. : НІСД, 2007. — 396 с. — (Наукове видання).
44. Політологічний енциклопедичний словник / [за ред. Шемшученка Ю. С.]. — К. : Генеза, 2004. — 736 с.
45. Політологія : [Навчальний посібник] / Щедрова Г. П., Агафонова Г. С., Барановський Ф. В., Карчевська О. В., Мазур О. Г., Михайловська О. Г., Новакова О. В., Пашина Н. П., Пробийголова Н. В. — Луганськ : Ноулідж, 2012. — 372 с.
46. Примуш М. В. Політичні партії: історія та теорія / Микола Васильович Примуш. — К. : Професіонал, 2008. — 416 с.
47. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів / Джованні Сарторі ; [пер. з 2-го англ. вид.]. — К. : АртЕк, 2001. — 211 с.
48. Сморгунов Л. В. Сравнительная политология : [Учебник для вузов] / Л. В. Сморгунов. — СПб. : Питер. — 2012. — 430 с.
49. Соловьев А. И. Политология: Политическая теория, политические технологии : [Учебник для студентов вузов] / А. И. Соловьев. — М. : Аспект Пресс, 2006. — 559 с.
50. Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира / [Под ред. В. С. Бакирова, Н. И. Сазонова]. — Х. : ХНУ им. В. Н. Кармазина, 2005. — 592 с. — (Навчальне видання).
51. Теория и методы в современной политической науке. Первая попытка теоретического синтеза : [Антология] / [под ред. С. У. Ларсена] ; [Перевод Е. Жуковой]. — М. : РОССПЭН, 2009. — 1051 с.
52. Теория политики : [учебное пособие] / [под ред. Б. А. Исаева]. — СПб. : Питер, 2008. — 464 с.
53. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Ф. Фукуяма ; [пер. с англ.]. — М. : АСТ, 2010. — 592 с.
54. Хабермас Ю. Политические работы / Юрген Хабермас ; [Пер. с нем.]. — М. : Праксис, 2005. — 368 с. — («Новая наука политики»).
55. Хайек Ф. Дорога к рабству / Фридрих Август фон Хайек ; [пер. с англ.]. — М. : Новое издательство, 2005. — 264 с.
56. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах / С. Хантингтон ; [пер. с англ.]. — М. : Прогресс-Традиция, 2004. — 480 с.
57. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон ; [пер. с англ.]. — М. : АСТ, 2007. — 576 с.

58. Шведа Ю. Р. Теорія політичних партій і партійних систем : [Навч. посібник] / Шведа Ю. Р. — Львів : Тріада плюс, 2004. — 528 с.

59. Щедрова Г. П. Громадянське суспільство та політична культура: теоретичний і прикладний аспекти : [монографія] / Галина Петрівна Щедрова. — Луганськ : Вид-во «Елтон-2», 2009. — 308 с.

60. Щедрова Г. П. Інтерактивний підручник з дисципліни «Загальна теорія політики» для студентів спеціальності «Політологія» / Щедрова Г. П., Агафонова Г. С. — Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. — Електронне видання.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Результати фахового вступного випробування оцінюються за 100-бальною шкалою з урахування зазначених критеріїв

Рівень підготовки	Вимоги рівня підготовки згідно критеріям оцінювання	Відповідність умінь та знань вступника рівню підготовки	Бал за 100-бальною системою
1	2	3	4
Високий	Вступник глибоко і в повному обсязі володіє програмним матеріалом, грамотно, вичерпно та логічно викладає його в усній або письмовій формі. При цьому знає рекомендовану літературу, виявляє творчий підхід і правильно обґрунтовує прийняті рішення, добре володіє різносторонніми вміннями та навичками при виконанні практичних завдань	Вище середнього рівня вимог	98-100
		На середньому рівні вимог	94-97
		Нижче середнього рівня вимог	90-93
Середній	Вступник знає програмний матеріал, грамотно і за суттю викладає його в усній або письмовій формі, припускаючи незначні неточності в доказах, трактовці понять та категорій. При цьому володіє необхідними вміннями та навичками при виконанні практичних завдань	Вище середнього рівня вимог, але нижче попереднього	86-89
		На середньому рівні вимог	82-85
		Нижче середнього рівня вимог	74-81
Достатній	Вступник знає тільки основний програмний матеріал, припускає неточності, недостатньо чіткі формулювання, непослідовність у викладанні відповідей в усній або письмовій формі. При цьому нетривке володіння вміннями та навичками при виконанні практичних завдань	Вище середнього рівня вимог, але нижче попереднього	70-73
		На середньому рівні вимог	64-69
		Нижче середнього рівня вимог	60-63
Низький	Вступник не знає значної частини програмного матеріалу. При цьому припускає принципові помилки в доказах, трактовці понять та	Вище середнього рівня вимог, але нижче попереднього	50-59

	категорій, виявляє низьку культуру оформлення знань, не володіє основними вміннями та навичками при виконанні практичних задач. Вступник відмовляється від відповіді на контрольні запитання	На середньому рівні вимог	41-49
		Нижче середнього рівня вимог	35-40
Дуже низький	Знання та вміння з програмного матеріалу практично відсутні		0-34

Низький та дуже низький рівень підготовки є недостатніми для участі у рейтинговому конкурсі на зарахування.

Голова фахової атестаційної комісії

_____ к.т.н., доц. Целіщев О.Б.

Члени фахової атестаційної комісії

_____ к.політ.н., доц. Павлова Л. І.

_____ к.політ.н., доц. Агафонова Г. С.